

*Kvalitetsarbete vid
universitet och
högskolor 1994/95*

En översikt

Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor 1994/95

Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R

Producerad av Högskoleverket i februari 1996

Innehåll: Avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete

Form: Informationsavdelningen

Tryck: Printgraf, Hägersten, mars 1996

Innehållsförteckning

Förord	5
1 Inledning	6
2 Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor	9
2.1 Läget beträffande kvalitetsarbete vid universitet och högskolor 1994-1995	9
2.1.1 <i>Huvudpunkterna i kvalitetsarbetet</i>	9
2.1.2 <i>Information om och spridning av kvalitetsarbetet</i>	14
2.1.3 <i>Problem i kvalitetsarbetet</i>	15
2.1.4 <i>Resultat av kvalitetsarbetet</i>	15
2.1.5 <i>Erfarenheter av internationellt utbyte</i>	16
2.2 Universitetskanslerns kommentarer	17
3 Utvärderingar	20
3.1 Nationella och andra större utvärderingar	20
3.2 Några linje- och kursutvärderingar	24
3.3 Några uppföljningar av utvärderingar	26
3.4 Universitetskanslerns kommentarer	29
4 Examensrättsprövningar	31
5 Akademisk rörlighet	34
5.1 Sammanfattning av en uppsats	34
5.2 Universitetskanslerns kommentarer	36
6 Litteratur	37
6.1 Kvalitet och kvalitetsarbete, allmänt	37
6.2 Utvärderingsrapporter och kvalitetssäkringsprogram vid universitet och högskolor (kapitel 3.2)	40
6.3 Akademisk rörlighet (kapitel 5)	46

Förord

Hög kvalitet och ett aktivt kvalitetsarbete inom högre utbildning och forskning är en förutsättning för att de satsningar som Sverige gör på detta område skall få avsedd effekt. Sverige måste inta en internationellt ledande position som kunskapsnation för att vi skall kunna utveckla och bygga ett önskvärt samhälle och dela det internationella ansvaret för globala frågor.

En första bedömning av den totala bilden av kvaliteten och pågående arbete för att höja kvaliteten vid universitet och högskolor i Sverige gjordes år 1994 av Kanslersämbetet. Föreliggande kvalitetslägesrapport, som gäller 1994/95, har i stort samma uppläggning som den första. Den behandlar dels universitetens och högskolornas program och system för kvalitetsutveckling, dels aktuella utvärderingar som gjorts av utbildning och forskning. Liksom föregående år bygger rapporten i stor utsträckning på material som inhämtats från varje universitet och högskola. Två nya inslag ingår i årets rapport: det första är en uppföljning som gjorts av tekn.dr. Rolf Lövgren av ett par utvärderingar av civilingenjörsutbildningar. Det andra är en uppsats om vad som i flera internationella utvärderingar framställts som ett problem i svensk forskning och högre utbildning och som påpekades i förra årets kvalitetsrapport, nämligen den låga mobiliteten bland forskare/lärare. Denna förstudie har gjorts som en 60-poängsuppsats inom sociologi vid Stockholms universitet av fil. stud. Linda Holmberg. Båda dessa undersökningar återges i sammanfattning. Avsnittet om utvärderingar bygger huvudsakligen på en genomgång som gjorts av docent Staffan Selander, Militärhögskolan.

Varje avsnitt avslutas med en kommentar av universitetskanslern, Stig Hagström, som inom Högskoleverket har ett särskilt ansvar för kvalitet och kvalitetsarbete.

Rapporten har sammanställts av Staffan Wahlén.

Stockholm i januari 1996

Stig Hagström

Agneta Bladh

I Inledning

Sedan den förra kvalitetslägesrapporten gavs ut i oktober 1994 har organisatoriska förändringar skett på central myndighetsnivå. Högskoleverket ersätter fr.o.m. 1 juli 1995 de tidigare självständiga myndigheterna Kanslersämbetet och Grundutbildningsrådet samt stora delar av Verket för högskoleservice. Det grundläggande förhållandet mellan statsmakterna och lärosätena kvarstår dock, d.v.s. att universitet och högskolor är autonoma organisationer, som själva svarar och ansvarar för sin verksamhet inklusive kvalitet och kvalitetsarbete. Med detta följer ett ansvar för en explicit redovisning av att verksamheten bedrivs på ett i vid mening så effektivt sätt som möjligt och för att den uppfyller ställda kvalitetskrav. Statsmakterna har i detta sammanhang uttryckt sin uppfattning om betydelsen av att kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor fortsätter. Statsmakterna har uttryckligen betonat att det arbetssätt och den grundfilosofi om kvalitet och kvalitetsarbete som utvecklades av Kanslersämbetet också i fortsättningen skall vara utgångspunkten och basen för det fortsatta arbetet inom Högskoleverkets ram. Denna grundsyn kan sammanfattas i begreppet "Att granska för att främja".

En direkt koppling mellan bedömning av kvalitetsutvecklingen och resurstilldelning är inte längre aktuell. Detta faktum ger en god förutsättning för ett arbete på lärosätena som är inriktat på förbättring av den egna verksamheten snarare än på att skapa ett gott intryck inför bedömning i syfte att påverka tilldelningen av resurser. Bedömningarna kan genom denna förändring få en klarare inriktning på att främja kvalitetsarbetet och därmed kvaliteten i verksamheten vid universitet och högskolor.

Den uppläggning av den systematiska granskningen och bedömningen av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor, som kommer att tillämpas från och med hösten 1995 har utprovats i fyra försöksprojekt under vintern och våren 1995. Dessa visade bl.a. på vikten av att utgå från lärosätets egna förutsättningar snarare än från någon nationell norm och av att bedriva bedömningen i en kontinuerlig dialog mellan lärosäte och bedömargrupp. Vidare framgick att det är nödvändigt att tydligt inrikta bedömningen på kvalitetsarbetet snarare än på kvaliteten i verksamhe-

ten, dvs. att genomföra en bedömning av det system och de processer som utarbetats och tillämpas för att åstadkomma en kontinuerlig kvalitetsförbättring inom hela verksamheten. Det ankommer på varje lärosäte att visa att det tillämpade arbetssättet faktiskt leder till högre kvalitet. Många kommentarer gällde utformningen av de dokument som utgjorde grunden för granskningen, och dessa har nu reviderats grundligt i samråd med företrädare för universitet och högskolor inför de reella granskningarna som påbörjas under budgetåret 1995/96.

Den externa bedömningen utgår från lärosätets värdering av det egna arbetet. Det är genom att utifrån sina egna behov noggrant pröva hur verksamheten fungerar som man såsom självständig organisation kan få översikt över och insikt i vad som åstadkoms och vilka förändringar och förbättringar som måste vidtagas. Men det är en stor fördel om man får hjälp av utanförstående personer med kunskaper om högskolan i stort för att få ytterligare perspektiv som kan leda till en positiv utveckling. För att mobilisera de 'inre' krafterna inom ett lärosäte som kan åstadkomma en nödvändig förändring erfordras att 'yttre' krafter appliceras i form av exempelvis en extern bedömargrupp. Det är denna hypotes som ligger bakom Högskoleverkets granskning av lärosätenas kvalitetsutveckling. En närmare beskrivning av förutsättningarna för bedömningarna ges i Högskoleverkets rapport *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor* (Rapport nr 1, Högskoleverkets rapportserie, november 1995).

Under verksamhetsåret 1994/95 påbörjades större nationella utvärderingar av dåvarande Kanslersämbetet, en om lärarutbildningar, en om medellånga utbildningar vid vårdhögskolorna, samt en om forskarutbildningen i språkämnen. Vidare har en utvärdering beträffande matematikundervisningen på grundutbildningsnivå blivit färdig under våren 1995. Utvärderingar av examinationen vid universitet och högskolor samt av läkarutbildningen planerades. Matematikutvärderingen har blivit föremål för stor uppmärksamhet, och de åtgärder som vidtas vid universitet och högskolor skall enligt de ursprungliga planerna följas upp. Detta är nu också ett regeringsuppdrag till Högskoleverket. Verket kommer i enlighet med projektplanen att fortsätta uppföljningen även på längre sikt.

Det pågår en omfattande utvärderingsverksamhet på lokal nivå. Denna gäller såväl hela lärosäten som program och ämnesområden samt framför allt kurser. I sina rapporter till Kanslersämbetet under försommaren 1995 anger flera lärosäten just utvärderingar i allmänhet och kursutvärderingar i synnerhet som den mest framträdande delen av sitt kvalitetsarbete. Även om kvalitetsarbetet måste innehålla också många andra ingredienser, är det glädjande att det tycks finnas en insikt om nödvändigheten av att på olika sätt och med olika metoder betrakta och bedöma all sin verksamhet för att kunna identifiera starka sidor och sådana som måste och kan förbättras.

Slutligen skall nämnas att i och med att bedömningarna av universitetens och högskolornas kvalitetsutveckling nu kommer igång har förutsättningarna för en årlig kvalitetslägesrapport förändrats och det kan ifrågasättas om en heltäckande årlig rapport är nödvändig. En alternativ modell är att med jämna mellanrum publicera sammanfattningar och översikter av vissa delområden som exempelvis kopplingen mellan grundutbildning och forskning eller uppfyllandet av kravet på samhällsservice. En heltäckande beskrivning kan vara påkallad vart tredje år efter det att samtliga universitet och högskolor har granskats och bedömts. Vilken rapportmodell som skall tillämpas under de närmaste åren får övervägas ytterligare.

2 Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

2.1 Läget beträffande kvalitetsarbete vid universitet och högskolor 1994-1995

Följande redogörelse är en sammanfattning av kontinuerliga diskussioner mellan Kanslersämbetet och lärosätena under läsåret 1994/95 samt av skriftliga rapporter till Kanslersämbetet från universitet och högskolor under senkvåren och försommaren 1995 beträffande utvecklingen av kvalitetsarbete. Huvudvikten ligger på de förändringar som inträffat sedan Kanslersämbetet lämnade den förra kvalitetslägesrapporten.

2.1.1 Huvudpunkterna i kvalitetsarbetet

Vid samtliga lärosäten bedrivs numera ett mer eller mindre omfattande kvalitetsarbete. Det är svårt att mer precist bedöma storleken, omfattningen och kvaliteten på insatserna; detta kommer successivt att göras vid de systematiska externa bedömningar som Högskoleverket just inlett. Det kan dock förtjäna att nämnas att många universitet och högskolor avsätter särskilda medel för detta arbete utöver de särskilda medel som statsmakterna har anslagit under de senaste tre åren. Vid åtminstone ett lärosäte avsätts exempelvis fem procent av det sammanlagda anslaget för grundutbildning för det kvalitetsarbete som äger rum huvudsakligen på institutionsnivå.

Kvalitetsarbetets roll framstår för samtliga lärosäten som viktig. Flera uttrycker också tydligt att det inte får vara en isolerad företeelse, att alla nivåer skall vara engagerade, att all verksamhet skall ingå, att alla anställda skall vara engagerade och att det skall vara en ständigt pågående process.

Flera nya systematiska kvalitetsutvecklingsprogram har fastställts under det gångna året såväl vid universiteten som vid de mindre och medelstora högskolorna. Att det i några fall inte formellt beslutats om program beror bl.a. på att andra processer och planer (t.ex. utarbetande av en strategisk plan) måste genomföras innan en operationaliserad plan för kvalitetsutvecklingen inom ett helt lärosäte antas. Ett intensivt arbete med dessa

frågor pågår dock nu på alla nivåer. Flera av dem som föregående år hade fastställt program har reviderat dessa på grundval av utvärderingar och andra erfarenheter. I några fall har t.ex. extern utvärdering visat att lärosätets mål för kvalitetsutveckling samt central policy och styrning inte är tillräckligt tydliga, och att klarare förutsättningar för gemensam kvalitetsutveckling skulle kunna formuleras av ledningen.

Kvalitetsutvecklingsprogrammets omfattning varierar, dels beroende på lärosätets storlek och komplexitet, dels beroende på i hur stor utsträckning ledningen velat styra processen. Det finns åtskilliga exempel på program i vilka det explicit framgår hur och i vilken takt det skall genomföras på olika nivåer. I andra fall har lärosätets styrelse fastställt ramarna, men lämnat en stor frihet för fakulteter och institutioner att själva utarbeta sina program och genomföra de aktiviteter som ingår i dessa för att sedan rapportera tillbaka till styrelsen. Åtskilliga arbetar systematiskt på flera nivåer och har tagit fram ett policyprogram för hela lärosätet och därefter givit institutionerna i uppdrag att arbeta fram en treårig utvecklingsplan med operationaliserade mål och handlingsplan, allt med anknytning till lärosätet som helhet.

Allt fler av lärosätena har etablerat särskilda kvalitetsgrupper som under rektor eller styrelse leder arbetet med kvalitetsutveckling. På fakultets- och institutionsnivå hade man redan på ett tidigt stadium tillsatt delegationer/sekretariat för kvalitetsutveckling. Ytterligare sådana grupper har tillkommit under året. I några fall har man avstått från att inrätta speciella funktioner med motiveringen att kvalitetsarbetet skall vara en integrerad del av allt arbete och att speciella funktioner för detta skulle göra att det marginaliserades.

Flera lärosäten planerar kvalitetsarbetet i treårscykler som anpassas till budgetprocessen. I några fall innehåller programmen kontrakt mellan lärosätets ledning och prefekterna/ institutionerna om genomförande av olika punkter av kvalitetshöjande natur. Dessa innehåller bl.a. utfästelse om kvalitetsbedömning i form av utvärdering och uppföljning under en given period.

Systematisk samverkan i kvalitetsutvecklingsfrågor mellan några av högskolorna utvecklas vidare. Samarbete förekommer bl.a. när det gäller utveckling av kursvärdering och examination. De regelbundna sam-

lingar av kontaktpersoner och ledningsgrupper som Kanslersämbetet har anordnat och som nu fortsätter inom Högskoleverket har varit effektiva tillfällen för informationsöverföring av synpunkter och erfarenheter.

Vidare kan nämnas att en form av kvalitetssäkring som redovisas även i år är extern och intern granskning av förslag till nya utbildningsprogram inom högskolans ram.

Flera av programmen för kvalitetsutveckling innehåller satsningar på följande punkter:

1. Ledningsutveckling och i synnerhet institutionsledning

De flesta av åtgärderna när det gäller ledningsutveckling riktar sig till institutionsledningar, i synnerhet prefekter. Åtgärderna omfattar bl.a. kortare utbildningar, seminarier, ofta i kombination med mer eller mindre omfattande informationsmaterial. En svårighet när det gäller utvecklingen av ledningsfunktionen är den konflikt som kan uppstå mellan ett tydligt och starkt chefskap och den tradition av kollegialt styre som förekommer vid universiteten. Någon påpekar att denna tradition under alla omständigheter måste tas till vara eftersom den dels är en garanti mot häftiga förändringar i verksamheten, dels bidrar till att tillvarata den samlade kompetensen inom lärosätet. Själva spänningen i detta motsatsförhållande kan vara starkt kvalitetsdrivande. Eftersom många viktiga frågor är ämnesöverskridande och också går på tvärs över fakulteterna anses dekanerna eller motsvarande vara en allt viktigare grupp.

2. Kompetensutveckling och rekrytering av lärare.

Program för kompetensutveckling, som omfattar såväl forskarutbildning för ej disputerade lärare som pedagogisk utbildning och fortbildning, förekommer vid samtliga universitet och högskolor. Båda dessa områden har av statsmakterna under de gångna tre åren anvisats särskilda medel för kvalitetsutveckling.

När det gäller pedagogisk utbildning förekommer olika modeller, som i större eller mindre utsträckning har sitt ursprung i Högskoleutredningens

huvudbetänkande (SOU 1992:1). Enligt ett av programmen förekommer mer eller mindre obligatorisk pedagogisk utbildning för nyanställda lärare, medan åtminstone två lärosäten ställer krav på genomgången särskild pedagogisk kurs för erhållande av docentkompetens. För övrigt ger beskrivningarna vid handen att yngre lärare i större utsträckning än förr genomgår kurser för att få den pedagogiska meritering som kan krävas för ett universitetslektorat.

Vid flera universitet och högskolor omfattar det pedagogiska stödet till lärarna även ett program med mentorer vid institutionerna, och flera har program för att stödja och bidra till utveckling av mentorssystem. Ett visst samarbete äger också rum mellan de olika lärosätena i denna fråga.

Åtminstone en högskola erbjuder poänggivande kurser i kvalitetssäkring för all personal, och ytterligare några erbjuder dessutom både seminarier, kvalitetscirklar och konferenser. En av de konstnärliga högskolorna satsar också på fortbildning rörande vetenskaplig metod inom ramen för ett par av de ämnen som man undervisar i.

Några av de konstnärliga högskolorna konstaterar också att lärares kompetensutveckling med fördel sker i kontakter med motsvarande högskolor utomlands. En viktig del i de konstnärliga högskolornas utveckling verkar för övrigt ligga i rekrytering av nya lärare, och i inrättande av professurer, adjungerade professurer och lektorat.

Rekryteringsförfarandet framhålls av några, bl.a. de konstnärliga högskolorna, som viktigt, och man satsar t.ex. på omfattande intervjuer för att nå ett bra resultat. Vissa framhåller vikten av att den pedagogiska meriteringen bedöms seriöst, och är i färd med att utarbeta modeller för att förbättra en sådan bedömning.

3. Studenterna

En viktig del av underhandsrapporterna från samtliga universitet och högskolor behandlar studenterna i kvalitetsarbetet. En fråga gäller hur man skall rekrytera mer motiverade studenter genom ett mer adekvat antagningssystem. Sedan universitetens och högskolornas möjligheter att själva besluta om tillträdesreglerna har ökat, har en rik flora av

principer för särskild behörighet och regler för urval utvecklats. I flera fall, i synnerhet inom läkarutbildningar och konstnärliga utbildningar, förekommer kombinationer av urvalskriterier som grundar sig på betyg, antagningsprov och intervjuer. Sådana modeller utvecklas kontinuerligt, enligt vad flera högskolor påpekar. Denna punkt är mer framträdande i årets rapporter än i förra årets.

En annan aspekt som återspeglas i lärosätenas rapporter är vikten av att bidra till goda studieresultat, bl.a. genom utnyttjande av nya undervisningsmetoder baserade på informationsteknologi. Flera lärosäten utökar möjligheterna för studenterna att få den kompetens inom datoranvändning som är nödvändig i dag. Detta sker bl.a. genom att de får möjlighet att utnyttja universitetets/högskolans datanät och därmed Internet i dess helhet, och lär sig utnyttja datorn både som redskap för informationsökning och kommunikation samt som arbetsinstrument.

Många nämner också hur de på flera nivåer försöker skaffa information för att förbättra situationen för studenterna. Vid två högskolor har man genomfört omfattande enkäter, riktade till samtliga studenter för att få information om deras uppfattning i väsentliga frågor. Rapporterna säger dock inte mycket om enkätresultaten.

4. Utvärdering, självvärdering och uppföljning

Som framhölls i föregående kvalitetsrapport varierar planering och genomförande av utvärderingar från systematiska genomgångar av hela lärosäten i treårs- eller sexårscykler till en satsning på kursvärderingar.

Således rapporteras ett antal lokala utvärderingar från många lärosäten. Många nämner särskilt att de tillsammans med studenterna etablerat system för kursvärdering. Andra har genomfört större interna utvärderingsprojekt av institutioner eller utbildningsprogram (se avsnitt 3.2 nedan).

Vikten av självvärdering nämns explicit av några. Sådana har genomförts i större skala dels inom ramen för de fyra i inledningen nämnda pilotprojekten inom Kanslersämbetet, dels som ett led i utvecklingen av det egna kvalitetsarbetet. Självvärderingarna har omfattat såväl grundutbildning som administrativa processer. Exempel finns på hur man stöder

detta arbete genom olika skrifter och annat informationsmaterial. Vidare har några av lärosätena deltagit i större utvärderingsprojekt med internationella inslag som normalt inkluderat självvärderingar. Göteborgs universitet har således utvärderats inom ramen för ett projekt organiserat av Europeiska rektorskonferensen/CRE. Umeå universitet har genomfört en egen större utvärdering av hela lärosätet. Institutioner vid Konstfack och Chalmers har deltagit i försöksverksamhet inom ramen för ett EU-projekt. Kanslersämbetet har varit en aktiv part i dessa utvärderingar.

Examination som ett sätt att utvärdera utbildningsresultat uppmärksammas av flera lärosäten som också satsar på olika metoder för att förvissa sig om kvaliteten i kunskaper och färdigheter hos de studenter som godkänns. Exempel är extern examination, som förekommer eller planeras som en systematiskt genomförd form av kvalitetssäkring framför allt för magister- och kandidatuppsatser. En annan modell är gemensamma prov i samma ämne vid flera lärosäten. Detta förekommer i språkfärdighet, inom ramen för utbildningen i t.ex. engelska, tyska och franska, i varierande utsträckning.

Vid de konstnärliga högskolorna finns, påpekas det, ofta utvärdering av verksamheten – och framför allt dess resultat – inbyggd genom t.ex. recensioner av konstverk och föreställningar samt genom att de utexaminerade studenternas framgång (eller brist på framgång), ofta i internationell konkurrens, framstår så tydligt.

Liksom föregående år bör nämnas att den utvärdering som ingår i Kanslersämbetet, numera Högskoleverkets, bedömning av huruvida ett lärosäte (eller annan utbildningsanordnare) skall tilldelas examensrätt är ett kraftfullt instrument för att förbättra och upprätthålla kvaliteten vid de mindre och medelstora högskolorna (jfr också kapitel 4). Från och med innevarande år görs dessutom kvalitetsbedömningar av Högskoleverket för att pröva mindre och medelstora högskolors rätt att inrätta professurer.

2.1.2 Information om och spridning av kvalitetsarbetet

Information om vad kvalitetsutvecklingsprogrammen innehåller och hur arbetet genomförs sprids på olika sätt. Dels stöder universitets-/

högskoleledningen (ibland via sin centrala kvalitetsgrupp) programmet genom informationsmaterial (måldokument, skrifter om olika aspekter av kvalitetsarbetet, t.ex. självvärdering, utvärdering, ledningsfrågor, institutionsledning). Flera lärosäten arrangerar årliga kvalitetsdagar för att sprida erfarenheter av olika aspekter av kvalitetsarbetet på olika nivåer och med olika inriktning.

Ett lärosäte uppger att rektor följer upp arbetet genom att systematiskt besöka samtliga institutioner för diskussioner och att sådana genomgångar för samtliga framstår som viktiga.

2.1.3 Problem i kvalitetsarbetet

Även i år nämns bristen på tid som det största hindret för att genomföra de planer som gjorts upp. Vidare är organisatoriska omständigheter, t.ex. omorganisation, ibland en källa till bekymmer. Hit hör också de problem som några ser i att rambesluten för treårsperioden ruckas genom olika beslut under perioden, vilket leder till en ryckighet i planeringen.

Andra nämner svårigheten att kontrollera resultaten på grund av den höga graden av decentralisering och påpekar att det också är svårt att nå fram till nyckelpersoner i verksamheten. Det är viktigt, påpekar flera, att i detta sammanhang göra kvalitetsarbetet konkret för att kunna motivera alla, inklusive studenterna. Riskerna är annars stora att det inte blir en integrerad del av institutionernas verksamhet.

Några talar om svårigheten att kunna förklara de vinster som ligger i att ägna tid åt kvalitetsarbete. Hur skall man kunna se om förbättringar verkligen kan hänföras till detta? Det krävs omfattande ledningsinsatser för att bryta negativa attityder och för att förankra arbetet.

2.1.4 Resultat av kvalitetsarbetet.

Generellt påpekas att det är för tidigt att kunna se några resultat av de åtgärder som vidtagits. Emellertid pekar flera på effekter i själva kvalitetsarbetet. Många framhåller att det finns en ökad medvetenhet och även ökat ansvarstagande på fakultetsnivå och institutionsnivå, bland lärare/forskare och administratörer, om vikten av systematiska insatser för att ständigt förbättra verksamheten. Detta har skett genom utarbetande och

spridning av ovan nämnda kvalitetsprogram, måldokument och olika slag av informationsskrifter. Dessa har kunnat tydliggöra gemensamma och specifika mål och ibland redan lett till konkreta förslag till förändringar i utbildningar. Åtminstone en högskola utarbetar dessutom lokala kvalitetsindikatorer för verksamhetsuppföljning.

Åtskilliga nämner som en påtaglig effekt utveckling och genomförande av nya modeller för utvärdering inklusive självvärdering, vilket i sin tur aktualiserat många förslag till förbättringar. Framför allt har flera mindre och medelstora högskolor i samverkan med studenterna skapat heltäckande system för kursvärdering, som utnyttjas av samtliga institutioner.

Kompetensutveckling på alla nivåer genomförs vid samtliga lärosäten. Denna omfattar chefs- och ledningsutveckling, pedagogisk utbildning, utbildning i kvalitetsarbete, utvärderingsmodeller och baseras på några lärosäten på planerings- och utvecklingssamtal mellan chefer och medarbetare.

Några påpekar att de som ett resultat av kvalitetsarbetet nu satsar på grundläggande förändring av utbildningar som innebär förlängning av dessa.

Flera av de konstnärliga högskolorna framhåller att deras kvalitetsarbete – även om det givetvis är svårt att redan nu kunna konstatera påtagliga resultat – lett till vissa positiva effekter i verksamheten. Det gäller t.ex. fler produktioner, ökad kvalitet i övningarna, förändringar i uppläggning av undervisning med mer integration av olika moment, mer adekvat upplagda intagningsprov. En av de konstnärliga högskolorna har ändrat tyngdpunkten i examinationsformerna från offentliga föreställningar i riktning mot projektredovisning inför lärarpaneler, vilket man anser ger en bättre grund för bedömning.

2.1.5 Erfarenheter av internationellt utbyte

Det internationella utbytet både när det gäller lärare och studenter inom grundutbildningen har ökat betydligt sedan Sverige fick möjlighet att delta i Erasmusprogrammet. Man har visserligen tidigare haft olika former av samverkan med utländska universitet i både Europa, Nord- och Sydamerika, Asien och Australien, men inte minst de mindre och

medelstora högskolorna har kunnat öka det internationella engagemanget betydligt under de senaste åren. Detta har bidragit till att man har kunnat få perspektiv på den egna utbildningen genom de egna studenternas och lärarnas vistelse vid andra universitet och högskolor och genom utländska studenters erfarenheter av svenska lärosäten. Många framhåller att det egna lärosätet stått sig väl vid en jämförelse. Dock har inte någon mer omfattande undersökning av studenters och lärares uppfattning redovisats från mer än Lunds universitet.

De konstnärliga högskolorna har, möjligen genom att de är relativt små och specialiserade, haft bättre möjligheter att se hur den egna utbildningen står sig kvalitativt i förhållande till utländska. Jämförelser sker vid utställningar, konserter, föreställningar och produktioner i internationellt sammanhang. Flera högskolor rapporterar att de svenska studenterna i alla dessa sammanhang står sig mycket väl i en jämförelse.

Vid många lärosäten har det internationella utbytet lett till ökad satsning på språkutbildning i form av fortbildning av lärare och fackspråkliga kurser för studenter. Kurser på främmande språk, företrädesvis engelska, har blivit allt vanligare.

2.2 Universitetskanslerns kommentarer

Det är viktigt att framhålla att de kommentarer som här görs inte är avsedda att på något sätt föregripa de bedömningar av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor som nu igångsätts. Emellertid ger genomgången av de underhandsrapporter som tillställts Kanslersämbetet anledning till vissa mer generella reflektioner om de olika aspekter av kvalitetsarbete som behandlas.

Den grundläggande synen på kvalitet och kvalitetsarbete, som Kanslersämbetet har förmedlat, förefaller få ett gehör och genomslag. Det är intressant att notera att flera av de mål som Kanslersämbetet verkat för återfinns i flera av programmen. De program som hittills tagits fram varierar till omfattning och inriktning. Några följer en systematik som bygger på tankarna bakom Total Quality Management (TQM), anpassade till universitetsvärlden, andra har egna modeller som är mer eller mindre systematiska. Det bör framhållas att programmen är under ständig utveckling och att några av lärosätena poängterar att en väsentlig

del av arbetet är att kartlägga processer och identifiera starka och svaga sidor för att sedan kunna åtgärda brister. En viktig uppgift för Högskoleverket är därför att under kommande år bidra till spridande av kännedomen om de modeller och organisationer för kvalitetsarbete som utvecklats och håller på att utvecklas vid lärosätena, dels genom spridning av informationsmaterial, där det viktigaste inslaget är rapporterna från de bedömningar som nu börjar genomföras, dels genom seminarier och nationella konferenser.

Med det ökande antalet uppgifter för lärare, forskare och administratörer vid universitet och högskolor, inte minst de ökande kraven på högre kvalitet, är det givet att många uppfattar det systematiska kvalitetsarbetet som mödosamt och tidskrävande. En ytterligare börda. Och visst är detta sant på kort sikt. Men den tidsinvestering som görs kommer i och med integrationen av kvalitetsarbetet i den ordinarie verksamheten att långsiktigt ge inte enbart en kvalitetshöjning utan också en effektivitetshöjning och därmed en tidsvinst.

Satsning på kompetensutveckling är av största vikt, och de insatser som görs beträffande både lärare/forskare och administratörer förefaller i många fall vara präglade av professionalitet. Även chefs- och ledningsutveckling omnämns av betydligt fler lärosäten i år än föregående år, vilket är glädjande. En personlig professionell utveckling är givetvis en förutsättning för ett långsiktigt kvalitetsarbete. För professorer finns möjligheten med sabbatsår. Något liknande finns emellertid normalt inte för andra lärarkategorier, vilket skulle kunna övervägas.

Det är väsentligt att arbetet med kompetensutveckling fortsätter även när de särskilda resurserna för bl.a. detta ändamål nu upphör. I detta sammanhang är frågan om pedagogisk meritering grundläggande. Det är viktigt att den tas på allvar för att vi skall få en god grundutbildning. Det är därför intressant att notera att den pedagogiska utbildning för akademiska lärare som erbjuds på universiteten och högskolorna förefaller eftersökt. Samtidigt är det väsentligt att denna utbildning bidrar till ett professionellt kunnande och professionella färdigheter som är anpassade till den högre utbildningens krav på bl.a. forskningsanknytning. På samma sätt som det är naturligt och nödvändigt att sammanfatta och rapportera om resultaten av forskningsverksamheten borde en liknande

rapportering av undervisning kunna ske. Varför inte betrakta varje kurs som ett forskningsprojekt som inte är slutfört innan en avrapportering skett? Varje lärare skulle på så sätt kunna skapa både en forsknings- och en pedagogisk ”portfölj”.

När det gäller utvärdering och uppföljning genomförs på många ställen ett ambitiöst, systematiskt arbete. På andra håll behöver denna verksamhet ytterligare utvecklas. Det förefaller som om begreppet utvärdering ibland uppfattas som enbart kursvärdering, och som om övriga aspekter inte berörs i tillräcklig utsträckning. Uppföljning av gjorda utvärderingar är något som ibland inte berörs, men som andra gånger framhålls som en viktig punkt i kvalitetsutvecklingen. Enligt min uppfattning kan det inte nog understrykas att utvärderingar som inte följs upp lätt kan uppfattas enbart som en administrativ pålaga och inte som ett viktigt led i utvecklingen. Långsiktigt kan det till och med medföra en kvalitetssänkning. Det kan i detta sammanhang framhållas att det inte överallt framgår hur ledningen planerar att följa upp och när så är nödvändigt påverka vad som görs på fakultets- och institutionsnivå.

Få lärosäten med undantag för några av de konstnärliga högskolorna nämner utvärderingar som inkluderar undersökningar av studenternas uppfattning om utbildning någon tid efter examen. Jag är medveten om att detta givetvis genomförs i fler fall än vad som nämns i underhandsrapporterna, men jag vill gärna framhålla vikten av att utnyttja sådan information i utvecklingen av utbildningar.

Den samverkan som förekommer mellan lärosätena när det gäller olika aspekter av kvalitetsarbetet är glädjande. Samarbete när det gäller både utarbetande och bedömning av examination samt utnyttjande av externa examinatorer är inte minst viktigt i detta sammanhang.

Vad som inte framgår lika klart i alla redogörelser är hur lärosätena samverkar med och beaktar andra intressenter inklusive samhället i stort. En effektiv koppling mellan universitet och högskolor å ena sidan och samhället å den andra är inte enbart en nödvändighet för att högre utbildning och forskning skall kunna utföra sin roll i samhället utan är också en källa till inspiration och förnyelse för dem som arbetar med utbildning och forskning.

3 Utvärderingar

3.1 Nationella och andra större utvärderingar

Inom ramen för Kanslersämbetets verksamhet avslutades under våren 1995 en utvärdering av *grundutbildningen i matematik* som genomförts vid Göteborgs, Linköpings, Lunds, Stockholms, Umeå och Uppsala universitet samt vid Chalmers tekniska högskola, Kungliga tekniska högskolan samt Högskolan i Luleå (Kanslersämbetets rapport 1995:5). Syftet var ”dels att få en uppfattning om nivån på den svenska grundutbildningen i matematik vid universiteten och de tekniska högskolorna i ett internationellt perspektiv, dels att belysa matematikutbildningens relevans i förhållande till samhällets behov av kompetens inom matematikområdet. Därutöver skall projektet ge underlag för institutionernas/lärosätenas åtgärder för att utveckla utbildningarna”.

Bedömargruppen uppmärksammade bl.a. att de yttre resurserna – lokaler, bibliotek, utrustning – oftast var av mycket hög standard och att ambitionerna för ”genomströmning” och förändring samt för studenternas sociala situation var höga. Dock noterades att utbildningen var starkt fokuserad på matematisk analys, medan andra delar är svagare företrädda. Detta innebär att den svenska matematikutbildningen är smalare än i många andra länder. Man gav vidare ett flertal rekommendationer, som i de flesta fall rörde sig om det interna utvecklings- och förändringsarbetet när det gäller t.ex. examinationsformer samt profilering av institutionerna. Dessutom rekommenderade bedömarna kompetensutveckling hos personalen genom bl.a. ökade möjligheter till forskning för lektorer. Gruppen framförde också synpunkter på att gymnasielärarnas ämneskompetens var för grund och önskade därför en översyn av gymnasielärarytbildningen, bl.a. för att åstadkomma paritet med övriga Europa i detta hänseende. Man konstaterar slutligen att studenterna har ett ringa intresse för studier utomlands, att mobiliteten inom Sverige är låg och att utbildningen är könsmässigt snedfördelad. En omfattande uppföljning av utvärderingen genomförs för närvarande.

Forskarutbildningen i språkvetenskapliga ämnen karakteriseras bl.a. av låg disputationfrekvens, genomsnittligt hög ålder bland dem som dispute-

rar och lång studietid i jämförelse med exempelvis historisk-filosofiska ämnen. Den nationella utvärdering som nu genomförs belyser dessa och andra problem i avsikt att kunna ge underlag för en diskussion om möjliga förbättringar. Frågor som berörs är pedagogisk och administrativ uppläggning, rekrytering, genomströmning, handledning, studiesocial situation samt arbetsmarknaden. Vidare görs en genomgång av teman för samtliga avhandlingar mellan 1984 och 1993.

På uppdrag av regeringen genomförs en uppföljning av den utvärdering av *grundskollärautbildningen* som Universitet- och högskoleämbetet inledde 1989. Bland aktuella problem som identifierats inom dagens lärarutbildning kan följande nämnas:

- Mål, ändamål och syften är ofta svagt formulerade
- Studenterna intar eller ges ofta en passiv roll i utbildningen
- Fragmentisering av utbildningen försvårar helhetssyn och fördjupning.

Utvärderingen skall vara genomförd i början av januari 1996.

Vidare har förberedelser gjorts för en utvärdering av *läkarutbildningen* samt av examinationen i grundutbildningen. Regeringen gav även Kanslersämbetet i uppdrag att utvärdera utbildning vid *vårdhögskolorna* samt *sjukgymnastutbildning* med statligt huvudmannaskap. Denna utvärdering skall, mot internationell bakgrund, bl.a. belysa utbildningarnas forskningsanknytning, biblioteks- och informationsresurser, lärarkompetens, studenternas möjligheter till fördjupade ämnesstudier och forskarutbildning samt pågående kvalitetsarbete. Utbildningarnas anknytning till övrig relevant utbildning inom högskolan samt till vårdutbildning utanför vårdhögskolornas skall också belysas. Sammanställning av bakgrundsmaterial m.m. avslutades i augusti 1995 och externa bedömningar har genomförts under hösten 1995. Utredningen skall vara slutförd senast 1 april 1996.

Kanslersämbetet har vidare stött en utvärdering av ämnet *etnologi* som genomförts av institutionerna vid universiteten i Lund, Uppsala, Umeå, Stockholm och Göteborg. Syftet med detta stöd har varit att få en belysning av vad som sker vid en institution när den utvärderas. Utvärderingen, som publicerats hösten 1995 (Högskoleverkets skriftserie 1995:1 S), ger vid handen att grundutbildningen är ”genomtänkt och

ambitiös och, i beaktande av det tidsutrymme som står till buds, allsidig.” Utvärderingsgruppen noterar som kritik att kurslitteraturen i ganska stor utsträckning väljs bland verk som skrivits av personer knutna till den egna institutionen. Forskarutbildningen förefaller bedrivas med större effektivitet. Vad gäller forskningen uppmanas yngre forskare att söka sig utanför Sveriges gränser för att sätta sig in i andra forskningstraditioner. De etablerade forskarnas internationella bidrag skulle kunna öka och därmed göra svensk etnologisk forskning mer uppmärksam. Sammanfattningsvis framhålls att svensk etnologisk utbildning och forskning hävdar sig väl i ett europeiskt perspektiv.

Under verksamhetsåret 1994/95 har programmet *teknisk fysik* vid de tekniska högskolorna varit föremål för utvärdering inom ramen för programmet för utvärdering av civilingenjörsutbildningarna vilken genomförs på uppdrag av rektorerna vid de tekniska högskolorna. (Brodin m.fl. 1995), Denna gång har jämförelse också skett med motsvarande program i Finland. Bedömningsgruppen menade att den starka vetenskapliga basen, liksom de forskningsbaserade valmöjligheterna senare i programmet, utgör en styrka som bör bibehållas. Problemlösning med matematiska modeller utgör själva hjärtpunkten i programmet, men många gånger var tillämpningsuppgifterna så abstrakta att verklighetsanknytningen fördunklades. Kommittén saknade även datorstöd för att integrera matematiken i F-programmet. En annan kritisk punkt var att medan programmet tycktes förbereda väl för kommande forskning, var kontakten med avnämarna inom industrin alltför liten.

Naturvetenskapliga forskningsrådets övergripande utvärderingar av svensk forskning i *geovetenskap* (earth sciences) och *kemi* (fundamental chemistry) har påvisat stor kompetens och deltagande i avancerade internationella program. Utvärderingen av geovetenskap (International Review of Swedish Research in the Earth Sciences, 1995) kommenterade dock särskilt följande strukturella brister: för få permanenta forskartjänster; underrepresentation av kvinnor; genomsnittsåldern för doktorander är jämförelsevis hög och det finns för litet av forskarmobilitet inom systemet. Man vill också se ökad interaktion mellan discipliner, fler kvalificerade tekniker, fler debatter om balansen mellan grundläggande teori, experiment, modellering och fältmätningar. Med tillfredsställelse noteras att separationen mellan forskning och undervisning gradvis har eliminerats,

och man poängterar att många kurser borde planeras av de interdisciplinära grupper inom fakulteterna, vilka befinner sig i forskningsfronten.

Utvärderingen av forskningen i kemi (International Review of Swedish Research in Fundamental Chemistry, 1995) betonar att: kemins delområden skulle kunna organiseras som egna avdelningar; nya forskningsområden bör ges stöd; att forskartjänster bör tillsättas i god tid och vid långvariga vakanser bör de ekonomiska medlen dras in; antalet forskarassistenter borde öka rejält; unga forskare bör ges ”startpaket” så att de kan frigöra sig från tidigare handledare och utveckla nya forskningsområden; möjlighet att erbjuda goda villkor för gästforskare bör finnas; forskare borde delta i grundutbildningen och studietiden förkortas.

Ytterligare utvärderingar som genomförts genom forskningsråden omfattar ”Applied Mathematics in Sweden for Engineering Sciences” (Teknikvetenskapliga forskningsrådet), ”Evaluation of the MFR-sponsored Consortia for Genome Research (Medicinska forskningsrådet) samt ”International Evaluation of Soil Chemistry” och ”International Evaluation of Soil Hydro Chemistry” (Skogs- och jordbruksvetenskapliga forskningsrådet). Slutligen har biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning utvärderats genom Forskningsrådsnämndens försorg.

De synpunkter som tycks vara gemensamma över ämnesdisciplinerna är att:

- forskning bör integreras bättre i grundutbildning
- internationella kontakter bör stärkas
- nya forskningsområden och interdisciplinära forskningskontakter bör stödjas
- fler forskartjänster på olika nivåer bör inrättas; tjänstestrukturen bör ses över
- mobiliteten och kontaktytorna mellan institutionerna samt mellan universitet och näringsliv bör öka
- lärare bör ges möjlighet till forskning och utvecklingsarbete
- stöd åt studerande (handledare/vägledare) och nya undervisningsformer bör utarbetas
- god teoretisk grund bör kompletteras med praktiska tillämpningsövningar som är adekvata för olika avnämare

Till de större utvärderingar som nämnts här kan också fogas den tidigare nämnda utvärderingen av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet inom ramen för den europeiska rektorskonferensens (CRE) verksamhet, samt den som gjorts rörande Umeå universitet.

3.2 Några linje- och kursutvärderingar

Nedan redogörs för några lokala utvärderingar i avsikt att belysa den rika flora som förekommer vid de olika universiteterna och högskolorna. En uppfattning om bredden och omfattningen ges också genom litteraturförteckningen i slutet av denna rapport.

Vid Uppsala universitet har Enheten för pedagogisk utvecklingsarbete tagit initiativ till drygt hundralet studier av utbildningar, där man t.ex. gjort uppföljningsstudier och vidare försökt följa upp avbrott och studieuppehåll (Apelgren m.fl. 1994).

Två större undersökningar rör PBI – problembaserad inläring (Hammarlund-Udenaes 1990; Strömberg-Sölveborn 1994). I den första rapporten, som gäller apotekarlinjen, har studenterna menat att denna form av undervisning är stimulerande, den liknar verkliga situationer, man kommer bättre ihåg och får bättre motivation. Å andra sidan är det svårt att prioritera, materialet är enormt och man har en känsla av att tiden inte räcker till. För lärarna har denna form varit stimulerande men det är svårt att bryta traditionellt tänkande och t.ex. skära ner på föreläsningstimmarna; man blir mer engagerad men får kanske för många olika slags roller (kursledare, föreläsare, handledare, konstruktör av fallbeskrivningar och tentamina). PBI kan också vara provocerande: ”Man blir tydligare som person både med sina styrkor och svagheter”. (s. 24 f.) I det stora hela bedömdes dock denna undervisning positivt med större möjlighet att bli trygg i sin yrkesutövning.

I den andra undersökningen diskuteras en modifierad form av PBI för juristutbildningens första termin. Även här sammanfattas resultatet som gott, dock med tillägget att arbetssättet ställer stora krav på tillgängligt bibliotek, lämpliga lokaler och handledningstid. Båda dessa studier kan ses som avancerade former för kursvärdering, vilka kan ligga till grund för fortsatt planering och utveckling. Samtidigt blir gärna utvärderingar/kursvärderingar av detta slag fokuserade på några få frågor: Det är lätt

hänt att sådant som rör internationalisering, integration av forskning, forskningsutveckling, mobilitet osv. kommer i skymundan för frågor om lärares och studenters upplevelser av några månaders arbetsinsats – det finns med andra ord en risk att perspektivet blir för snävt.

Det är lättare att sätta in kursen i en helhet om man gör en longitudinell studie (jfr. Strömberg-Sölveborn 1993), om studien rymmer självvärdering med stöd av externa utvärderare (se Olausson m.fl. 1994: om arkeologiutbildning i Lund) och om det finns utrymme för reformulering och precisering av utbildningsmålen (Burman m.fl. 1994: om biolog-utbildning i Stockholm).

Andra utvärderingar väljer att renodla ett perspektiv, t.ex. ett studerandeperspektiv i relation till de krav som ställs på kompetens av olika avnämare, med frågor som: Vad innebär det att studera vid en viss utbildning? Vad innebär det att tillägna sig en yrkeskompetens? Vilket ansvar har man själv som studerande? etc. Inte minst är detta ett sätt att involvera studenternas tänkande i utbildningsplanering, genomförande och examination (se t.ex. Dall'Alba 1994 och 1995: om medicinarutbildning vid KI). Det är även en poäng att införa begrepp som stödjer lärarnas självreflektion och hjälper dem att utveckla ett metaspråk för att systematiskt värdera och förändra sin verksamhet (t.ex. Strömberg-Sölveborn 1994; Harms-Ringdahl m.fl. 1994). Examination och graderade betyg sett ur studerandeperspektiv har belysts i en undersökning på Sveriges lantbruksuniversitet (Trowald & Dahlgren 1993). De menar att:

Undersökningen förmedlar (...) ett intryck av att studenter som anpassar sig till ett graderat betygssystem, under denna anpassning också äventyrar en del av sina egna inlärningsresurser. Detta tycks gälla deras förhållnings-sätt till lärandet i en mer intellektuell mening, såväl som arten av deras studiemotivation. Resultaten pekar på att man kanske inte bör inta en tvärsäker positiv attityd till ett allmänt spridande av graderade betyg inom den högre utbildningen. (s. 35)

En intressant ansats görs av samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet som genomför en omfattande jämförande självvärdering av grundutbildning, forskarutbildning, forskning och administration vid ett antal institutioner tillsammans med motsvarande fakultet vid Oslo universitet.

Det förefaller som om kurs- och linjevärderingar inte behöver bli snäva. Tvärtom, det finns många exempel på hur övergripande frågor har speglats ”i det lilla”. Den metod som förefaller mest produktiv är antingen självvärdering under handledning, med kollegiebedömning, vilket öppnar för komparativa perspektiv, eller fristående, systematiska utvärderingar med inriktning mot grundläggande pedagogiska frågor såväl som frågor av systemkaraktär.

Ett särskilt problem utgörs av lärarutbildningarna. En genomgång av ett antal rapporter (t.ex. Hansen 1994 om den nya grundskollärarytbildningen i Göteborg) pekar på att dessa bör utveckla kvalitetssäkringsprogram och systematiska utvärderingar med självvärdering och kollegiegranskning samt fortbildningsaktiviteter. Internationella jämförelser görs i viss utsträckning (se Lander m.fl. – Göteborgs universitet 1995 – angående ett internationellt projekt om lärarkvalitet i grundskolan), och denna verksamhet skulle kunna utökas till att täcka även jämförelser med andra linjeutbildningar inom landet.

3.3 Några uppföljningar av utvärderingar

Uppföljning är en väsentlig del av utvärderingsprocessen. I syfte att få en uppfattning om vilka åtgärder som vidtagits vid några universitet och högskolor med utgångspunkt i utvärderingsgruppers rekommendationer genomfördes en uppföljning på Kanslersämbetets uppdrag under våren 1995. Positiva och negativa erfarenheter redovisas i det följande.

Utbildningen i Elektroteknik vid Chalmers respektive Lunds tekniska högskola granskades år 1992 av en internationell programkommitté (International Programme Review Electrical Engineering) i ett gemensamt utvärderingsprojekt. Två år senare granskades inom ramen för den riksomfattande utvärderingen av hela civilingenjörsutbildningen området datateknik vid ovanstående lärosäten samt Kungl. Tekniska högskolan, Tekniska högskolan vid Linköpings universitet samt högskolan i Luleå av en svensk programkommitté med internationella representanter (Quality Review-D).

Alla utbildningsprogram som var med i utvärderingarna uppfyllde enligt programkommittéerna internationella krav på Master of Science-exa-

mina. För varje universitet och högskola redovisades ett antal positiva iakttagelser och ett antal iakttagelser där respektive programkommitté funnit utrymme för förbättringar och gett rekommendationer till åtgärder.

I uppföljningsarbetet har intervjuer genomförts vid varje universitet och högskola med programansvariga, utbildningsnämndens ordförande eller motsvarande samt studierektor, liksom lärar- och studentrepresentanter som har valts ut av lärosätet självt. Uppföljningen ger naturligtvis inte en heltäckande bild av alla åtgärder och aktiviteter som vidtagits till följd av utvärderingarna. Några av åtgärderna skulle förmodligen ändå ha genomförts som en del av lärosätenas kvalitets- och förbättringsarbete, men det är uppenbart att programkommittéernas ambitiösa arbete har gett tyngd åt och påskyndat högskolornas egna arbete med att höja kvaliteten i utbildningen.

Sålunda har berörda universitet och högskolor påbörjat ett ambitiöst kvalitetsutvecklingsarbete. Man har seriöst beaktat de rekommendationer och förslag till förbättringar som framförts i rapporterna, vilket i sin tur tyder på kvalitet och relevans i utvärderingsarbetet. Det enskilda lärosätet har antingen redan vidtagit föreslagna förbättringsåtgärder eller har för avsikt att göra så.

Uppföljningen har koncentrerats på programkommittéernas rekommendationer, synpunkter på och förslag till förbättringar, vilka har stämts av med universitetens och högskolornas vidtagna åtgärder och aktiviteter. Rekommendationerna har berört såväl övergripande problem, såsom examensarbetets outnyttjade utbildningspotential, för få möjligheter att välja kurser inom flera ämnesområden och för låg examinationsfrekvens, som detaljsynpunkter, t.ex. bristfällig datoranvändning, för lågt internationellt studentutbyte och alltför många obligatoriska moment i utbildningen.

Vid ett av lärosätena har t.ex. ett ökat deltagande av professorerna i grundutbildningen genom ”tutor”-system kunnat konstateras. Vid andra lärosäten har institutionsindelningen och ledningsorganisationen ändrats för att förenkla organisationen. Vidare har de berörda universitetet och högskolorna som ett resultat av iakttagelser av utvärderingskommittén utarbetat kvalitetssäkringssystem. I ett fall har utvärderingen

med starkt stöd av högskoleledningen lett till en revidering av det aktuella utbildningsprogrammet.

Generellt anser man att en opartisk utvärdering av verksamheten har haft en välgörande och positiv inverkan på kvalitetsarbetet vid respektive lärosäte. Processen att internt se över hela sin utbildningsverksamhet har för flera genererat värdefulla insikter och fört olika personalgrupper och studenter närmare varandra: utbildningsledning, lärare (inte minst mellan skilda avdelningar och institutioner) och studenter.

Det anses vidare värdefullt med opartiska utvärderingar och uppföljningar, som ett inslag i ett kontinuerligt kvalitetsarbete med syftet att stödja den enskilda högskolan till ännu bättre utbildningskvalitet, och man anser allmänt att det bör vara ett kontinuerligt inslag i verksamheten.

Programkommittéernas rekommendationer och synpunkter som framförts i slutrapporterna har kunnat användas i utbildningsledningens argumentation som en opartisk synpunkt i den interna dialogen med högskoleledningen för prioriteringar av resurser och initiativ till utbildningsåtgärder inom den enskilda högskolan. De har också utgjort ett värdefullt dokument för att sprida information om och ge en helhetsbild av den egna utbildningen internt på högskolan och samtidigt ge ett viktigt perspektiv på det egna utbildningsprogrammet gentemot andra högskolor. De har också givetvis kunna användas som ett underlag och en checklista i verksamheten med att förbättra den enskilda högskolans utbildningskvalitet.

Ett antal lyckade erfarenheter eller goda exempel har kunnat identifieras vid lärosätena som ett resultat av programkommittéernas utvärderingar. Ett flertal observationer gällde fler än ett lärosäte, till exempel:

- Den större valfriheten för studenterna att välja kurser har "tvingat" institutionerna att engagera sig mer i undervisningsfrågor.
- Det har skett en uppstramning av rutinerna kring examensarbetet och det finns en fokusering på examensarbetet som en viktig avslutande del av utbildningen.
- Medvetenheten om vikten av pedagogiska kunskaper och färdigheter hos lärarna har ökat. Detta har bl.a. resulterat i mer omfattande pedagogisk utbildning för lärare.

- Ett omfattande kvalitetsarbete har påbörjats, som har genererat förbättrad kommunikation mellan nämnd – lärare – studenter.
- Humaniorakurser och andra icke-tekniska inslag, som införts i större utsträckning upplevs av studenten som en perspektivgivande och viktig omväxling till teknikkurserna.

Lärosätena har också redovisat en del kvarvarande problem och svårigheter som man upplevt i utbildningarna vid sina försök att implementera utvärderingskommittéernas förslag. Bland dessa nämns den alltför korta tiden för utbildningen, minskande rekryteringsunderlag med för få kvinnliga sökande. Här prövas olika vägar. Bl.a. har ett projekt att rekrytera flickor från samhällsvetenskapliga och ekonomiska gymnasieprogrammen mött stort intresse.

Tjänstestrukturen, som framför allt yttrar sig i bristen på professorer och även lektorer inom grundutbildningen, framstår fortfarande som ett problem. Vidare framhålls fortfarande den alltför låga examinationsfrekvensen som en svårighet. I vissa fall beror den snarare på teknologens attraktivitet på arbetsmarknaden än på faktorer i utbildningen, men den är under alla omständigheter väsentlig att uppmärksamma.

3.4 Universitetskanslerns kommentarer

Såväl på lokal som central nivå genomförs ett stort antal utvärderingar med olika syften. Det är viktigt att de utnyttjas för intern förbättring, men också att resultaten sprids för att andra utbildningar och andra högskolor skall kunna utnyttja sig av resultaten än de som primärt är berörda.

När det gäller de nationella utvärderingarna är det tydligt att Kanslersämbetets utvärdering av matematikämnet visar på det önskvärda i en utveckling av ämnets pedagogik. Inte minst viktig förefaller en förändring av gymnasieläroterutbildningen vara i riktning mot mer djup och insikt. Detta kommer med säkerhet att bli föremål för omfattande diskussioner i den uppföljning av utvärderingen som nu pågår såväl vid de utvärderade lärosätena som vid övriga berörda universitet och högskolor.

För övrigt är det tydligt att även om det huvudsakliga intrycket av resultaten av de nationella utvärderingarna är gott, återkommer några av

de problem som framhölls i förra årets kvalitetslägesrapport. Detta gäller t.ex. integrationen mellan grundutbildning och forskning, tjänstestruktur samt rörligheten mellan lärosäten och institutioner.

De lokala utvärderingarna visar på en glädjande mångfald av perspektiv på undervisning och utbildning inom grundutbildningen. Nya metoder prövas och värderas, examinationens och betygens roll för studenternas inläring granskas. Den genomgång som gjorts tycks visa att viljan till förändring vid universiteten och högskolorna är stor.

Vad beträffar lärarutbildningarna noterar jag särskilt det eviga dilemma som föreligger mellan yrkesinriktningen och inriktningen på ämneskunskaper. Jag kan inte annat än instämma i vad som sägs i genomgången ovan att systematiska utvärderingar som inkluderar självvärdering och granskning av utomstående bedömare i större utsträckning bör bli ett inslag i utvecklingen av lokala lärarutbildningsprogram och att dessa också bör innehålla ett internationellt perspektiv.

Det talas nu ofta om att en övergång sker från en 'undervisande' skola till en 'lärande' skola, bland annat som ett resultat av ett alltmer allmänt utnyttjande av modern informationsteknik med dess möjligheter till uppkoppling till globala nätverk. Det är viktigt att erfarenheter av en sådan utveckling noga följs och att positiva erfarenheter tas till vara.

Den uppföljning av utvärderingen av lärarutbildningen (Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, UTGRUND 1992) som Kanslersämbetet påbörjade under våren 1995 till följd av ett regeringsuppdrag kommer förhoppningsvis att ge intressanta aspekter på möjligheten att förbättra lärarutbildningen.

Slutligen skall framhållas att vikten av uppföljning som en oundgänglig konsekvens av utvärdering framgår klart av ovanstående uppföljningsrapport. Det är glädjande att notera den aktivitet som utvärderingsarbetet har åstadkommit. De kvarstående problem som redovisas ovan signalerar väsentliga förhållanden som måste beaktas i vidare arbete med de aktuella utbildningarna. Detta gäller särskilt frågorna om den förhållandevis låga examinationsfrekvensen, tjänstestrukturen samt andelen kvinnliga studenter. Matematikämnets betydelse för höga studieavbrott, som diskuteras i matematikutvärderingen kommer att behöva analyseras ytterligare inom de berörda utbildningarna.

4 Examensrättsprövningar

En av Kanslersämbetets uppgifter var att pröva ansökningar från anordnare av högre utbildning om att utfärda examina enligt högskoleförordningen och att på grundval av dessa prövningar lämna yttrande till Utbildningsdepartementet som underlag för beslut. (Fr.o.m. 1 juli 1995 har beslutanderätten i examensrättsärenden som gäller offentliga högskolor övergått till Högskoleverket.) Uppgiften har varit att fastställa kriterier som skall vara uppfyllda för att utbildningen skall vara "högskolemässig" och med hjälp av sakkunniga och experter pröva individuella lärosäten och andra utbildningsanordnare mot dessa kriterier. Huvuddelen av prövningarna har gällt magisterexamen vid mindre högskolor samt lärarutbildningar. Vidare har bl a ett antal frikyrkliga teologiska seminarier prövats för högskoleexamen respektive teologie kandidatexamen, och flera konstnärliga utbildningar har granskats.

De kriterier som har utnyttjats är följande:

- Lärarkompetens, kompetensutveckling
- Behörighet och antagning
- Utbildningens organisation och omfattning
- Ämnesdjup och ämnesbredd
- Kritisk och kreativ miljö
- Lokaler och utrustning
- Bibliotek och litteraturförsörjning inklusive tillgången till och användandet av modern informationsteknik
- Forskningsanknytning, övergångsmöjligheter till forskarutbildning respektive anknytning till konstnärligt utvecklingsarbete
- Internationalisering
- Utvärdering och kvalitetssäkring
- Stabilitet i verksamheten

Prövningarna har skett område för område med utgångspunkt i högskolelagen, högskoleförordningen och lagen om tillstånd att utfärda vissa examina.

Flertalet prövningar har avsett utbildningar som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Där har en naturlig utgångspunkt varit vad som är normal standard inom närmast jämförbara utbildningar. Ett antal prövningar har emellertid genomförts av utbildningar som vilar på konstnärlig grund (och beprövad erfarenhet) eller på såväl vetenskaplig som konstnärlig grund (bl a musikpedagogiska utbildningar samt utbildning till bildlärare och eurytmilärare). Prövningarna av konstnärliga utbildningar har skett i nära samverkan med sakkunniga som utfört prövningar av utbildningar på vetenskaplig grund. Denna samverkan har resulterat i att krav uppställts för konstnärliga utbildningar som på detta område motsvarar vad som krävs för utbildningar på vetenskaplig grund. Det gäller inte minst krav på lärarkompetens och kontinuitet, t. ex. att professor och/eller lektor med stadigvarande anställning och tjänstgöring på hel- eller halvtid skall finnas på det konstnärliga utbildningsområdet, motsvarande vad som krävs av disputerade fast anställda lärare för utbildningar på olika vetenskapliga områden. Därmed har exempelvis magisterexamen på det konstnärliga området fått krav som är parallella med vad som gäller det vetenskapliga området.

Regeringen har i samtliga fall följt Kanslersämbetets förslag och rekommendationer. Genomgående har också universitet och högskolor accepterat de sakkunnigbedömningar som legat till grund för Kanslersämbetets ställningstaganden. Dessa förhållanden har bidragit till att examensrättsprövningarna fått en normerande effekt inom högskolan, något som bl. a. kan utläsas av att ansökningar om magisterexamensrätt under senare tid tillstyrkts och bifallits i betydligt större utsträckning än som var fallet i början.

Särskilt för de mindre statliga högskolorna har magisterexamensprövningarna fått stor betydelse. Ambitionen att få fram ett antal ämnen där godtagbar magisterexamensnivå nås har medfört lokala prioriteringar och satsningar, och det finns exempel på att mindre högskolor själva diskuterar och uppställer explicita krav på magisterutbildningsmiljön, bl.a. att de lärare som ska bedriva fördjupningsutbildning publicerat forskningsresultat internationellt.

Examensrättsprövningarna har nu pågått i ungefär tre år och närmare sextio ansökningar har behandlats. Prövningarna har successivt aktualiserat ett antal principfrågor. Bland dessa kan nämnas:

- Vad är högskoleutbildning? Vilka definitioner av begreppen "vetenskaplig grund" respektive "konstnärlig grund" kan göras?
- Hur skall "ämne" definieras? Vilka krav kan ställas på huvudämne i magisterexamen?
- Hur skall förslag om avancerade utbildningar inom det konstnärliga området, t.ex. doktorsexamen, behandlas?

Examensrättsprövningarna innebär en fortgående precisering av innebörden av flera nyckelbegrepp vad gäller högre utbildning. Inte minst med hänsyn till detta är det viktigt att prövningarna sker i dialog med universitet och högskolor. Examensrättsprövningarna bör ses som en utvecklingsprocess, där också uppföljningen är väsentlig. Rätten till examen är enligt 1993 års utbildningsreform inte given en gång för alla, utan omprövning förutsätts ske. En uppföljning planeras nu av vissa utbildningar med början våren 1996.

5 Akademisk rörlighet

I förra årets kvalitetsrapport uppmärksammades problemet med att lärare och forskare vid universitet och högskolor i liten utsträckning byter institutions- och lärosätstillhörighet. Detta är ett förhållande som påtalats i ett antal utvärderingsrapporter beträffande framförallt forskningen. För att få detta ytterligare belyst gav Kanslersämbetet ett uppdrag till sociologiska institutionen vid Stockholms universitet att inom ramen för en 60-poängsuppsats genomföra en mindre undersökning som skulle kunna tjäna som underlag för en vidare diskussion och eventuell utredning.

Syftet med undersökningen om mobilitet i universitets- och högskolevärlden var att beskriva hur rörligheten bland de svenska forskarexaminerade ter sig med utgångspunkten att rörlighet har en positiv effekt på kvaliteten i framförallt forskningen men även den högre utbildningen. Tyngdpunkten har lagts på att kartlägga den geografiska rörligheten, dvs. rörlighetsströmmar mellan olika högskolor och universitet. Det följande är en sammanfattning av rapporten.

5.1 Sammanfattning av en uppsats

I olika utvärderingsrapporter på senare år har framkommit viss kritik mot att svenska forskarexaminerade är för lite geografiskt rörliga (bl.a. Allardt m.fl. 1988 och Bradshaw m.fl. 1992). Effekten av detta för forskningens kvalitet har dock varit svårare att säga något bestämt om och har kanske snarare tagits för given.

Jan Johansson (1988) framhåller i en utredning om den geografiska rörligheten hos svenska universitetslärare att det föreligger få incitament för att stimulera den akademiska rörligheten. Det är snarare så att det finns en rad hinder som motverkar rörligheten som till exempel familjesituation, arbetsmarknaden för medflyttande och trygghetslagar.

Den nu genomförda undersökningen omfattar 250 forskarexaminerade vid tre institutioner, lingvistik, sociologi och statistik, på sex universitet

och en högskola. Datainsamlingen har skett genom telefonintervjuer och författaren har valt att studera inflödet av akademiker till respektive institution.

Resultaten visar bl.a. att av alla forskarexaminerade i undersökningen är det nästan hälften, 47 procent, som inte flyttat från moderuniversitetet. De har varken arbetat eller gästforskat i någon utsträckning på något annat universitet än där de disputerade eller haft något arbete utanför universitetsvärlden efter disputationen. Det bör dock påpekas att undersökningen endast omfattar disputerade som vid det aktuella tillfället verkade vid lärosätena.

Det finns en tydlig skillnad mellan könen. Män är mycket mer rörliga än kvinnor. I en jämförelse mellan befattningskategorier visar det sig vidare att professorer är den mest rörliga gruppen. Detta förklarar till en del skillnaderna mellan könen eftersom det är en klar manlig övervikt bland professorerna. 12 av de 38 tillfrågade professorerna hade vid något tillfälle efter disputationen haft ett heltidsarbete utanför universitetsvärlden. Det är också vanligast bland professorerna att arbeta på ett annat universitet än det man disputerade på. En förklaring till att professorerna har högre rörlighet är givetvis att det finns relativt få sådana tjänster, och att man är beredd att flytta om man blir erbjuden en sådan.

Det kanske mest intressanta i undersökningen är jämförelsen över tid. Författaren har, bland dem som disputerat på 1960-, 1970- respektive 1980-talet, jämfört hur många forskarexaminerade som har flyttat under en period av minst tre månader, inom fem år efter disputationen. Det visar sig att rörligheten successivt har minskat från 29 till 16 procent, från 1960- till 1980-talet, av de disputerade i intervallet. Rörligheten har enligt denna mätmetod alltså minskat med 45 procent mellan perioderna 1961-70 och 1981-90.

Samtidigt har disputationsåldern och andelen kvinnor som disputerar ökat, två faktorer som har ett negativt samband med rörlighet. Men även om man konstanthåller dessa faktorer så är det tydligt att rörligheten har minskat över tiden i de aktuella ämnena.

En förklaring till den minskade rörligheten kan vara att de nyare universitetsregionerna i allt större utsträckning täcker sina behov av

lärare/forskare med egna forskarexaminerade. Detta styrks av de siffror som visar att av dem som disputerat i Linköping, Umeå och Luleå är det bara två som arbetar vid ett annat lärosäte.

En undersökning av denna begränsade omfattning kan givetvis inte ge några svar. Den är av nödvändighet explorativ, och det är svårt att generalisera utifrån det begränsade antal ämnen och högskolor som den omfattar. Därför är de frågor som väcks väl så viktiga som resultaten av undersökningen. De omfattar bl.a. följande:

- Varför har rörligheten minskat?
- Vad motiverar personer att flytta och finns det individuella och institutionella hinder för detta?
- Är rörligheten bland svenska forskarexaminerade låg i ett internationellt perspektiv?

Andra intressanta tankegångar kring hur rörligheten kan öka förs fram i rapporten. De avser bl.a. ett utökat och flexiblere system för gästforskning, sänkt disputationålder, förändrad tjänstestruktur med fler nivåer samt ökad inriktning på rörlighet över ämnesgränser.

Den grundläggande frågan är givetvis om ökad rörlighet verkligen leder till högre kvalitet. Den måste, liksom övriga ovan ställda frågor, göras till föremål för en mycket mer omfattande studie.

5.2 Universitetskanslerns kommentarer

De frågor som ställs i ovanstående genomgång är viktiga och intressanta och bör därför penetreras mer i detalj. Detta gäller grundfrågan, huruvida ökad mobilitet leder till bättre grundutbildning, forskarutbildning och forskning. Det gäller också de observationer som görs beträffande skillnader mellan könen i detta avseende och den minskande rörligheten totalt under de senaste decennierna. Det är sannolikt, för att inte säga givet, att en annan bild skulle framträda om man inkluderade de nya högskolorna i en undersökning. Det internationella perspektivet skulle också behöva beröras, huruvida de ökade möjligheterna till student- och lärarutbyte fått några konsekvenser.

6 Litteratur

Denna förteckning upptar förutom sådant som hänvisats till i ovanstående text även litteratur i den refererade uppsatsen om akademisk rörlighet (avsnitt 5) samt i den genomgång av aktuella utvärderingar som gjorts av Staffan Selander.

6.1 Kvalitet och kvalitetsarbete, allmänt

Andersson, B-E. m.fl.: *Examensrätt inom lärarutbildningsområdet – delrapport från Lärarexamensgruppen*. Stockholm: Kanslersämbetets rapport 1994:2.

Andrén, C-G. m.fl.: *Doktorsexamen vid Stiftelsehögskolan i Jönköping*. Stockholm: Kanslersämbetets rapport 1995:2.

Andrén, C-G. m.fl.: *Fortsatt magisterexamensprövning*. Stockholm: Kanslersämbetets rapport 1995:3.

Bessman, M. & Mårtenson, D. (red.): *Kursvärdering för ökad kvalitet. Vägledning och exempelsamling*. Stockholm: UHÄ, FoU-skriftserie 1991:1.

Brenner, P. & Jacobsson, C.: *På jakt efter en främmande fågel. Innovativ matematikutbildning i Europa*. Stockholm: Högskolans Grundutbildningsråd 1994.

Brodin, G. m.fl.: *Quality Review F. Review of the Swedish and Finnish M.Sc. programmes in Engineering Physics*. Stockholm: KTH 1995.

Carlson, H.: *Review of Sweden's National Evaluation Programme Demonstration Project. Early Childhood Teacher Education*. Stencil. 1991-09-15.

Dahllöf, U. & Selander, S (red.): *New Universities and Regional Context*. Uppsala: Uppsala Studies in Education 56, 1994.

Dahllöf, U. & Selander, S (red.): *Expanding Colleges and New Universities. Selected Case Studies from Australia, Scotland and Scandinavia*. (in press).

Dahlöf, U.: *Kvalitet och utvärdering i Högskolan. Ett diskussionsunderlag till SULF*. Stockholm: SULFs Skriftserie 12/95.

Den akademiska undervisningen. Principbetänkande avgivet av universitetspedagogiska utredningen (UPU) 1970.

Enkvist, N-E.: m.fl.: *Linguistic Research in Sweden*. Stockholm: HSFR 1992.

Forskningens framtid. Forskning och forskarutbildning i högskolan. SOU 1981:29.

Forskning i högskolan. UHÄ:s överväganden och förslag inför 1987 års forskningspolitiska proposition. UHÄ-rapport 1986:14.

Franke-Wikberg, S.: *Att bedöma undervisningskvalitet på institutionsnivå*. Stockholm: UHÄ, FoU-skriftserie 1989:6.

Franke-Wikberg, S.: *Utvärderingens mångfald – några ledtrådar för vilsna utbildare*. Stockholm: UHÄ, FoU-skriftserie 1992:4.

Hagström, S. & Steen, A.: ”Det handlar i hög grad om individens förmåga”. *Svenska Dagbladet* 9 januari 1994

Hagström, S. & Steen, A.: ”Kunskapssamhället en resa och inte ett mål”. *Svenska Dagbladet* 2 oktober 1994.

Hagström, S.: *Kunskapssamhället*. Göteborgs universitet. Rektorsämbetet 1995.

Haikola, L.: *The Values of Colleagues*. Stockholm: Högskolans grundutbildningsråd 1994.

Harvey, L. & Green, D.: Defining Quality. In *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Vol. 18, No. 1, 1993.

Hjern, B. & Lundell, B.: *Kan högskolan decentraliseras? LÄTU och institutionernas tjänsteorganisation*. UHÄ, FoU-skriftserie 1992:2.

Holmdahl, M. H:son m.fl.: *Prövning av Naprapathögskolan*. Stockholm: Kanslersämbetets rapport 1995:4.

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor. Rapport nr 1, Högskoleverkets rapportserie. November 1995.

NFR–Naturvetenskapliga Forskningsrådet: *International Review of Swedish Research in the Earth Sciences*. 1995.

NFR–Naturvetenskapliga Forskningsrådet: *International Review of Swedish Research in Fundamental Chemistry*. 1995.

Jungen, B.: *Human Ecology: The Formation of Interdisciplinary Knowledge*. The Council for Studies of Higher Education: Studies of Higher Education and Research 1994:1.

Kallós, D. (red.): *Utvärdering av universitet*. NR, Nordisk utredningsserie 20/74.

Kvalitet och kvalitetsarbete vid svenska universitet och högskolor. Stockholm: Lägesrapport från Kanslersämbetet oktober 1994.

Lagerbielke, G.: *Konstnärlig magisterexamen*. Stockholm: Kanslersämbetets rapport 1995:1.

Nationell utvärdering av grundutbildningen i matematik. Stockholm: Kanslersämbetet, Skriftserie 1995:5.

Quality Review–D. Red. Per Jacobsson. Stockholm: KTH, 1994.

Richardson, G.: *Den forskningspolitiska paradoxen. Central planering och lokal profilering i 1980-talets högskoleforskning*. Stockholm: UHÄ, FoU-skriftserie 1989:1.

RRV: *Musikhögskoleutbildningen*. Stockholm: Riksrevisionsverket 1992.

Skogs- och jordbruksvetenskapliga forskningsrådet – SJFR: *International Evaluation of Soil Chemistry*. 1995.

Skogs- och jordbruksvetenskapliga forskningsrådet – SJFR: *International Evaluation of Soil Hydro Chemistry*. 1995

SOU 1992:1 *Frihet Ansvar Kompetens. Grundutbildningens villkor i högskolan*. Betänkande av högskoleutredningen. Utbildningsdepartementet 1992.

Teknikvetenskapliga forskningsrådet: *Applied Mathematics in Sweden for Engineering Sciences*. 1995

Trow, M.: *Managerialism and the Academic Profession: The Case of England; Reflections on Higher Education Reform in the 1990s: The Case of Sweden*. The Council for Studies of Higher Education: Studies of Higher Education and Research 1994:1.

Trow, M.: *Academic Reviews and the Culture of Excellence*. Stockholm: Kanslersämbetet, Skriftserie 1994:1.

Utbildningsdepartementet: *Kunskap om kunskap – forskning och utveckling för universitet och högskolor*. Ds 1992:98. Stockholm 1992.

6.2 Utvärderingsrapporter och kvalitetssäkringsprogram vid universitet och högskolor (kapitel 3.2)

Göteborgs universitet

Lander, R.- Almius, T.- Odhagen, T.: *Vad dom kan – dom bra lärarna! Erfarenheter från ett OECD-projekt om "lärarkvalitet"*. Inst. för pedagogik: Rapport nr 1995:13.

Swanwick, K.: *Evaluation of the Music Teacher Programme. Music School*, Gothenburg University. February 1994.

Lärarhögskolan i Mölndal

Hansen, M.: *Den nya grundskolläraren. Slutrapport från utvärderingen av den nya grundskolläraryrket*. Göteborgs universitet.: Inst. för pedagogik, Rapport 1994:09.

Ljungvall, R.: *Självvärdering. En utvärdering av förskolläraryrket i Mölndal*. Göteborgs universitet.: Förskolläraryrket 1990.

Högskolan i Halmstad

*FÖRUT-projektet. Utvärdering för utveckling – utvärdering av förskolläro-
äroarutbildningen i Halmstad.* 1990.

Svensson, K.: *Upp som en sol... Utvärdering av läroarfortbildning i Hallands
län under perioden 1991/92-93/94.* Högskolan i Halmstad 1995.

Högskolan i Kalmar

Henningsson-Yousif, A.: *Röster om läroarutbildningen. En intervju- och
enkätstudie av förskolläro- och klassläroarutbildningen i Kalmar.* Högsko-
lan i Kalmar: Linjenämnden utvärderar. Rapport nr 1:1988.

Högskolan i Växjö

Utvärdering för utveckling av utbildningens kvalitet. Förskolläroarlinjen.
1990.

Högskolan i Örebro

Tre rapporter om kvalitetsutveckling. Sammanfattning. Rapport nr. 2 i
serien ”En högskola i utveckling”, vid Högskolan i Örebro.

Karolinska institutet

Dall’Alba, G.: *Through students’ eyes: KI undergraduate medical education..*
KI: Institutionen för medicinsk informatik och pedagogik, 1994.

Dall’Alba, G.: *Learning to be a medical doctor: Orientations when starting
out.* KI: Institutionen för medicinsk informatik och pedagogik, 1995.

Harms-Ringdahl, K. m.fl.: *Utvärdering och pedagogisk kompetensutveckling
– diskussionsunderlag för utbildningsprogrammet i sjukgymnastik vid Karo-
linska Institutet.* Stockholm: Rapport 81, 1994.

Mårtenson, D. m.fl.: *Strategier för utvärdering av läkarnas grundutbild-
ning vid Karolinska Institutet.* Stockholm, Rapport 77, 1993.

Lunds universitet

Nilsson, K-A.: *Utvärdering för kvalitet.* Pedagogiskt utvecklingsarbete
vid Lunds universitet nr 93:179.

Lägesrapport, planer och medel för utvärdering m.m. 1994/95 för läkarutbildningen. Enheten för medicinsk pedagogik 1994-09-02.

Olausson, D. m.fl.: *Utvärdering av grundutbildningen vid Arkeologiska institutionen.* 1994.

Utvärdering och kvalitetssäkring av universitetets verksamhet. komplettering till anslagsframställningen. 1992-10-29.

Kompletterande redovisning av kvalitetsutvecklingsprogram. 1993-11-18.

Lärarhögskolan i Malmö

Förskollärarytbildningen i Malmö. Självvärdering 89/90.

Lärarhögskolan i Stockholm

Profilerad förskollärarytbildning med inriktning mot lek, idrott och rörelse. Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 1/94.

Preschool teacher Education – Why not in English? Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 2/94.

Gemensamma, valfria kurser i gymnasielärarytbildningen: inriktning mot allmänna ämnen, yrkesämnen och vård. Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 3/94.

Lärarytbildning i Eskilstuna: enkät- och intervjustudie av studenter i åk 4. Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 4/94.

Studie av införandet av läroplanen i Upplands-Bro. Delrapport. Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 5/94.

Leder tvåspråkiga lärare utbildning till motsvarande anställning? Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 6/94.

Lärarytbildningen på Gotland. En uppföljning av utlokaliserad grundskollärarytbildning. Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 7/94.

Studie av införandet av läroplanen i Upplands-Bro. Analys & reflexion från utbildnings- och forskningsavdelningen. Rapport nr 1/94.

Kvalitetsutvecklingsprogram. Januari 1994.

Utbildningsuppdrag till institutionerna. utbildningsledarnas förslag. Mars 1995.

Mitthögskolan

Riktlinjer för kursutvärdering. Lärarutbildningen. (odaterad).

Kvalitetsutvecklingsplan för Mitthögskolan 1993-12-13.

Utvärdering av studerandeenheten. Mitthögskolan 1994.

Magnusson, E.: *Kvalitetsutveckling i Mitthögskolan.* Stencil 1995-03-13.

2010 – kvalitetsprogram med idealiserad design. Institutionen för informatik 1995.

Stockholms universitet

Mål och resultat. En utvärdering av grundutbildningen i biologi. Rapport nr. 1. Institutionen och dess verksamhet. Stockholms universitet, Inst. för biologisk grundutbildning 1993.

Mål och resultat. En utvärdering av grundutbildningen i biologi. Rapport nr. 3. Sammanfattning av självvärderingen. Stockholms universitet, Inst. för biologisk grundutbildning 1993.

Burman, M. m.fl.: *Utvärdering av grundutbildningen i biologi vid Stockholms universitet.* September 1994.

Handikapp och högskolestudier. 1993-03-18.

Måldokument. 1993-06-18.

Kvalitet i grundutbildningen. Handlingsprogram fastställt 1994-06-17.

Sveriges Lantbruksuniversitet

Trowald, N. & Dahlgren, L.O.: *Studenters syn på kunskapsmätning. En enkätstudie med särskild hänsyn till de graderade betygens inverkan på inläring och studier.* Uppsala, Sveriges Lantbruksuniversitet: Pedagogiskt utvecklingsarbete nr 15, 1993.

Nilsson, K-A. - Fredriksson, M. – Trowald, N.: *Kvalitet – ett diskussionsunderlag från kvalitetsgruppen vid SLU.*

PM för sökande angående pedagogiska meriter.

Policydokument för undervisningen på agronomutbildningen.

Se om din institution: Verksamhetsidé.

Se om din institution: Grundutbildning. Arbetsätt.

Uppsala universitet

Apelgren, K. m.fl.: *Avbrott och studieuppehåll på matematisk-naturvetenskaplig linje vid Uppsala universitet. Förlorar vi studenter i onödan?* Uppsala universitet.: Pedagogiskt utvecklingsarbete 1992.

Bäckström, A.: *Vad blev det av dem? En uppföljningsstudie av 1978/79 års studenter vid religionsvetenskaplig linje i Uppsala.* Uppsala universitet.: Pedagogiskt utvecklingsarbete 1992.

Hammarlund-Udenaes. M. m.fl.: *Ny kurs i farmakoterapi. Försök med problembaserad inläring på apotekarlinjen.* Uppsala universitet.: Pedagogiskt utvecklingsarbete 199.

Sedighzadeh, M.: *Kulturvetare i arbetslivet. En uppföljningsstudie.* Uppsala universitet.: Pedagogiskt utvecklingsarbete 1993.

Strömberg-Sölveborn, L.: *Linjen för kostekonomi och kostterapi vid institutionen för hushållsvetenskap Uppsala universitet – en longitudinell utvärderingsstudie.* Uppsala universitet.: Pedagogiskt utvecklingsarbete 1993.

Strömberg-Sölveborn, L.: *Första terminen inom juristutbildningen vid Uppsala universitet – utvärdering av en modifierad form av problembaserad inläring (PBI).* Uppsala universitet.: Pedagogiskt utvecklingsarbete 1994.

PM med förslag till handlingslinjer för uppföljning och utvärdering vid Uppsala universitet. 1991-02-08.

Kvalitetsutvecklingsprogram. 1993-11-01.

Uppsala måste bli ännu bättre! Meddelanden från Kvalitetsgruppen. 2/1994.

Ledningen av universitetsinstitutioner. Meddelanden från Kvalitetsgruppen. 3/1995.

Självvärdering – vad ska det tjäna till? Meddelanden från Kvalitetsgruppen. 4/1995.

Umeå universitet

Becher, T. m.fl.: *Report of the International Advisory Committee to the Rector and Members of Umeå University.* Working paper. January 1995.

Kvalitetslägesrapporten. Kommittén för uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring. 1994-09-26.

Förekomst av kvalitetsutvecklingsprogram. Kommittén för uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring. 1994-09-28.

Policy och handlingsprogram för Umeå universitet. 1994.

6.3 Akademisk rörlighet (kapitel 5)

Allardt, E., Lysgaard, S., Sörensen, A.: *Sociologin i Sverige: Vetenskap, Miljö och Organisation*. HSFR och UHÄ, Ord och Form AB: Uppsala. 1988

Bradshaw, A., Cabbibo, N., Dalgarn, A., Kienle, P., Ramsey, N., Wilkins, J., Ebersson, L.: *International Evaluation of Swedish Research in Physics*. 1992

Breneman, D.: *Academic Labor Markets and Careers*. 1988

Edin, P-A., Holmlund, B.: *Arbetslöshetens och arbetsmarknadens funktions-sätt*. Bilaga till Långtidsutredningen 1994.

Furåker, B.: *Stat och arbetsmarknad*. Lund: Arkiv. 1976

Johansson, J.: *Den geografiska rörligheten hos svenska universitetslärare*. UHÄ. Arbetsrapport från utredningssektionen 21. 1989

Keller, A., Rönnow, H-H.: "Det behövs flera unga doktorer" *Dagens Nyheter*, Universitets- och högskoleguiden, 4 april 1994.

Nilsson C.: *Den interregionala omflyttningen i Sverige*. EFA, Arbetsmarknadsdepartementet. 1995

Rosenfeld, R.A. : "Job mobility and career processes". *Annual Review of Sociology* 18: 39-61. 1992

Swedberg, R.: "Rörligheten bland svenska sociologer" i *Sociologin i Sverige: Vetenskap, Miljö och Organisation*. HSFR och UHÄ, Ord och Form AB: Uppsala. 1988

Tham, C.: "Ändra kurs i forskningen". *Dagens Nyheter*, Debatt 26 augusti 1995.

Tydén, T.: *Morgondagens forskningsinformation – ett brobygge av forskare och praktiker*. Ord och Form AB: Uppsala. 1994

Åberg, R.: "Arbetsmarknaden som auktion eller insideraffär". *Sociologisk Forskning* nr 2, årgång 26. 1989